

Yapısökümcü Bakış Tarzının Gerçekleştirdiği Büyük Anlam ve Eylem Operasyonunu Dil Felsefesi Üzerinden Okumak ^{doi}

Reading The Great Meaning And Action Operation That The
Deconstructive View Performs In The Light Of Philosophy Of
Language

Hasan AKAY

Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
hakay@fsm.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-4265-7671>

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](#) altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](#)

Copyright ©

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sakarya/TÜRKİYE

Sakarya University, Institute of Social Science,
Sakarya/TURKEY

Atıf/Citation

Akay, Hasan. "Yapısökümcü Bakış Tarzının Gerçekleştirdiği Büyük Anlam ve Eylem Operasyonunu Dil Felsefesi Üzerinden Okumak". Akademik İncelemeler Dergisi 16 / 2 (Ekim 2021): 270-283.
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.960408>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 30.06.2021

Kabul Tarihi/Date Accepted: 14.10.2021

Yayın Tarihi/Date Published: 15.10.2021

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 16 | Sayı/Issue: 2 |
Yıl/Year: 2021 (Ekim/October)

15. yıl

Akademik İncelemeler Dergisi

Yapısökümcü Bakış Tarzının Dil Felsefesi Üzerinden Gerçekleştirdiği Büyük Anlam ve Eylem Operasyonunu Yeniden Düşünmek

Öz

Derrida yapısöküm felsefesiyle bütün hareketleri, duruşları, hatırlayış ve unutuşları sarsmış, derin ve kapsamlı bir aklediş ve algı operasyonu ile duyuş ve düşünüş irmağının akışını değiştirmiştir. Herakleitos'tan Nietzsche'de kadar süren akışkanlık süreç anlayışına format atarak onu kendince diriltmiştir. Anlamın ve anlamlandırmanın yöntemini değiştirmiş, onu bir olay, bir eylem olarak yeniden tanımlamıştır. Ülkesi üzerinde oyun kuran üst felsefe hareketine karşı "yazı" üzerinden olay çıkarmıştır. Dili yerinden, sözü mevkiinden etmiş, öz diline kıyan bakışlar karşısında kıyamet koparmıştır. Tahakkümü; bir üstün güç tarafından dayatılan tek anlamı reddedip hür anlamı benimsemiştir. Avrupai dil ve felsefe geleneği içinden gerçekleştirdiği bir eylemle büyük haksızlığı ya da "büyük oyun"u deşifre etmiştir. "Yapı"sını dayatan devlet ve felsefesi, yapısının yavaş yavaş söküldüğünü fark etmektedir. Bu durumda fark edilen gerçeklik, anlamın eylem olarak gözükmesidir. Bu eylem, yapısöküm hareketinin bizatihi kendisidir. "Yazı"sı, onun Fransız dil ve düşünce tarzının içinde gerçekleştirdiği eylemin kanıtıdır. Anlam ve anlamlandırmanın son ucunun ele geçirilemeyişi dolayısıyla su yüzüne çıkan yeni kriz, Avrupa'nın çoklu yaşamı mümkün kılmayan dilinden çok dil ve dolayısıyla yaşam felsefesinde olduğunu göstermektedir. Yapısöküm, yeni yüzyıl felsefesinin alıcısını bulduğu bir mektup olmuştur. O bakımdan felsefenin dil ve yazı alanında maruz kaldığı durumu yeniden değerlendirmesi ve sökülen parçalarının metafizik bağlamında formatlanarak disiplinler arası alana kapsamlı bir şekilde sunulması gerekmektedir. Yapısöküm, parçası olduğu "büyük dil oyunu"u dünyanın gözü önünde deşifre etmiştir.

Anahtar sözcükler: Dil felsefesi, Edebiyat, Yapısöküm, Söz-Eylem, Anlam

Rethinking the Greater Operation of Meaning and Action by the Philosophy of Language of the Deconstructive Perspective

Abstract

Derrida, with the deconstruction philosophy, shook all movements, stances, remembering and forgetting, and changed the flow of the river of perception and thought with a deep and comprehensive operation of reasoning and perception. He has resurrected the understanding of fluidity, movement and process, which has been coming since Heraclitus and renewed in Nietzsche in its own way by formatting these concepts. It has changed the method of meaning and signification, redefining it as an event, an action. He used "writing" against the upper philosophy movement that fiddled with his country. He displaced the language, the word from its place, and wreak havoc in response to the glances that do not spare his own language. He rejected domination, embracing the free meaning. He deciphered the "great game" within the tradition of European language and philosophy. The state and its philosophy that imposes its "structure" realizes its gradual dismantling. Here, the reality is that meaning appears as an action which is the deconstruction movement itself. His "writing" is the proof of the French language and way of thinking which he "he lived in". The new crisis results from philosophy of life rather than the language of Europe. Deconstruction has been a letter which found the recipient of the philosophy of the new century. Therefore philosophy needs to reevaluate the situation in the field of language and writing. Deconstruction has deciphered the "great language game" of which it is a part, before the eyes of the world.

Keywords: Philosophy of Language, Literature, Déconstruction, Word-Action, Meaning

Giriş

Cezayir asıllı Fransız filozofu kurduğu yapısöküm felsefesiyle bütün hareketleri, maksatlı duruşları, hatırlayış ve unutuşları sarsmıştır. Cezayir toprağında görülmedik zulümler yapan ve dilleri üzerinde derin izler bırakan hâkim Fransız felsefesinin perçeminden tutup meydana sürüklemiştir. Hiç kimse daha ne olduğunu tam olarak anlayamadan derin ve kapsamlı bir aklediş ve algı operasyonu ile duyuş ve düşünüş ırmağının akışını değiştirmiştir. Herakleitos'tan Nietzsche'ye kadar süren akışkanlık ve süreç anlayışına format atarak onu kendince diriltmiştir. *Anlamın* ve anlamlandırmanın yöntemini değiştirerek akılları karıştırmıştır. Onu bir *olay*, bir *eylem* olarak yeniden tanımlamıştır. Ülkesi üzerinde hegemonik oyun kuran üst felsefe hareketine karşı "yazı" üzerinden *olay* çıkarmıştır. Dili yerinden, sözü mevkiinden etmiş, öz diline kıyan bakışlar karşısında kıyamet koparmıştır. Tahakkümü; bir üstün güç tarafından dayatılan anlamı reddedip hür anlamı benimseyerek. Büyük zulmün cezasını -en doğal hakkı görüp Avrupalı dil ve felsefe geleneği üzerinden- gerçekleştirdiği bir *eylemle* keserek!.. Moderniteyi canından bezdirerek.

Öyle bir bakış eylemi oldu ki bu, felsefenin esasına ilişkin kavramı ("varlık") yerinden ederek başka bir kavramı ("eylem") düşüncenin ve anlamın başlangıç noktası olarak ele aldı; kendisinin varlığı ve katkısı dışında- herhangi bir doğrunun ya da iyinin varlığından söz edemez hale getirdi; sosyal, siyasal, kültürel birtakım değerlerin sabit bir "değer" olarak kabul edilmesini imkânsızlaştırdı; olan, olmakta olan ve oluşan şeyin anlamını ancak eylemin türevi sayılan "değişim" in belirlediğini söyledi, böylece belirlenen şeyi de değişken kıldı; değişimin mutlaklaştırılmasıyla başlangıç ya da sonucun varlığının ortadan kaldırıldığını duyurdu. (Arslan, 2006,31-32; Say, 2020, 75-93). Bütün bunların anlamı şu oldu: Eylem şarttır, hem de sürekli olarak. Öyle bir *eylem* olmalı ki anlamı '*olay*' olsun. 'Anlam'ı *olay* olarak duyursun. Söz eyleme bürünsün, 'anlam' olarak görünsün. Çünkü *Anlamın Mantiği*'na göre, "Olay anlamın ta kendisidir" ve "anlam yüzeyde"dir. (Deleuze, 2015, 39). Eylemse, yapısöküm hareketinin kendisidir. "Yazı" hem kendisinin, hem de içinde yer edindiği Fransız dil ve düşünce tarzının, onun yaşadığı açmazın kanıtıdır.

Anlam ve anlamlandırma konusunda yaşanan kriz, dilde olmaktan ziyade dil üzerinden tesis edilen yaşam felsefesindedir. Bizim de burada üzerine dikkati çekmek ve irdelemek istediğimiz sorun da yeni bir dil felsefesi vasıtasıyla kültürel, sosyal, siyasal ve sair alanlarda gerçekleştirilen, sadece metinler düzeyinde kalmayan çok iyi hesaplanmış bir eylemdir. "İşe yeniden başından başlamak" gerektiğini söyleyen Derrida, Avrupa'da yeniden yapılandırılması gereken kökenleri dil ve edebiyat bağlamında sorgulamakta, muhatabına ulaşması arzusuyla, 'gelecekte açılmak üzere' Yapısökümcü bakış tarzıyla düzenlediği bir mektup göndermektedir.. Felsefenin, Yapısökümle birlikte dil ve yazı alanında maruz kaldığı durumu yeniden değerlendirmesi ve sökülen parçaları, metafiziğe göre değil de (Eagleton, 1999,158) postyapısalcı 'değerler'e göre yeniden yapılandırması, varlığını teşhis ettiği krizin esastan çözülmesine yöneliktir ve bunu dil felsefesi üzerinden gerçekleştirmek için "yazı" stratejisini tatbik etmiştir. Bu yazı da, dil'in, felsefenin, gerçekliğin ve anlamın yapısökümcü bakışla yeniden sınanmasıyla ulaşılan 'öteki hedef'in saptanması çalışmasıdır.

1. Söz Eyleme Bürünen Anlam

'Neden' veya 'sonuç'un varlığından söz edilecek olursa bu, köken fikrini, kabullenmeyi, itaat etme anlamını içerecek demektir. O takdirde bu düşünce tarzının bilhassa sosyolojik sahada nüfuzu olduğu, dolayısıyla değişkenlik bağlamında bir baskı unsuru gibi tatbik

edildiği şeklinde olacaktır. Nitekim aynı felsefi damardan beslenen ve Nietzsche'den ilham alarak teoriler geliştiren bazı düşünürler, insan ilişkilerini klasik yaklaşımlarla ele alanları -yani *sebepe ve sonucun* varlığını baştan kabul eden, *varlık* ve *yapı* kavramlarının kapsama alanı içinde bu ilişkileri açıklayan ve yorumlayan nazarları, 'akışkanlık' dolayısıyla 'tahakkümcü bir bakış açısının ürünü' olarak değerlendirmektedirler. (Bauman, 2003 ve 2012). Bauman'a göre, modern toplum, *özgürlüğün elinden alınmış ve iktidarın tahakkümü altına girmiştir*. Sanal dünya, *ilişkileri de sanal, belirsiz, düzeysiz* yapmıştır. Yapısökümün 'sanal etimoloji'ye değer vermesi de dildeki akışkanlık ve belirsizliğin göstergesidir. Bu nedenle bu algı tarzının, Fransız dil ve düşüncesinde içten içe işleyen bir akışkanlık kurgusu olduğu ve bunun kırk yıl sonra alınan bir ölçü vurgusu olduğu düşünülebilir.

Sürekli eylem ve hareket fikrinin kabul edilmesi, Batı felsefesinde 'Varlık'ın başlangıç olarak belirlendiği, akıl ve mantık işleyişinin -söz'ün ve sabit anlamın başlangıçta varlığının, merkezîlik düşüncesinin- yapısökümcü yaklaşım üzerinden reddedilmesi demektir. Bir merkeze, sabit kökene, bir varlık noktasına gönderme yapmak, Batı felsefesinde eskiden beri vardır ve mevcudiyet biçiminde öngörülebilir bir tarihi, düzenlenmiş merkezi, form ve isimleri içerir. Metafizik tarihi; kökense kavram ya da büyük anlatı denilen (Tanrı, ruh, akıl, başlangıç, varlık, insan, bilinç, kıyamet vb.) kavramların sabit bir mevcudiyet olarak tanımlanmasının tarihidir. Metafizik tarihi, metafor ve mecazların tarihidir. Buna göre hakikat ve anlam metinden önce gelmektedir. Bu hakikat ve anlam mevcudiyet metafiziğinin ta kendisidir. Yapısöküm feylesofu Jacques Derrida'ya göre, bu "yapı"nın sökülmesi gerekir. Derrida, *Konumlar*'ında diyor ki:

"Hiçbir şey, gösterge olarak, haddi zâtında mevcut olmayan bir unsura atıfta bulunmadan bir işleve sahip olamaz. Bu irtibat, her unsurun, zincirin diğer unsurları içindeki- **iz** temelinde oluşturulmasını sağlar. Her yerde *izlerin izleri* vardır." (Say, 2020, 85-86).

Derrida'nın "yazı" dediği de zaten *sürekli hareketlilik*dir. Mevcudiyet bu eylemin önünde engeldir. Sabit anlamın mevcudiyeti, eylemin tamamlanması anlamına gelir ki tamamlanan anlam sabit varlık haline gelerek 'yapı'ya dönüşür; tahakküm eder. Bu kabul edilemez. Fransız dili ve Batı felsefesi de 'eylem'e, özgürlüğe engeldir. O yüzden yapısal mevcudiyetinin sorgulanması gerekir. Anlam da böyle bir olaydır. Bu bağlamda sorgulanan, sömürü ilkeleridir. Bu, "yapı"ya; değiştirilemez zannedilen mevcudiyete, isme ve anlama karşı çıkış demektir.

Derrida, maskat-ı re's itibarıyla Cezayirli olduğu -ya da en azından öyle kabul edildiği- için, köken ve kaynak düşüncesi bakımından oraya bağlı olduğu düşünülmektedir. Başka bir *metnin içinde* değil, fakat başka bir *ülkenin içinde* yaşayarak, o ülkenin kendi ülkesine yapıp ettiklerinin bedelini ödetme hakkına da sahip bir kimlik olarak görülebilir. Bir yapısökümcü olarak bu felsefeyi dünyaya ve Avrupa'ya yayarken, söylenmeyen ancak derinde saklı bir dipnotu olarak, kendi rûhunda merkûz bir intikam hissi veya hırsı olarak bu yıkıcı aklediş biçimini kullandığını, Avrupa'nın başta Fransa olmak üzere yapısının sökülmesi gerektiğini, aslında söylenenlerin tamamen yanlış şeyler olduğunu, medeniyetle alakalı olarak söylediklerinin bile tam aksine vahşetle ma'lûl olduğunu, asla adil bir toplum olmadığını, insanlıktan nasibi bulunmadığını, bu cins anlamlarının kesinlikle tamamlanamaz bir şey olduğunu söylemek için böyle bir felsefeyi kurmuştur, diye sorgulanabilir ya da değerlendirilebilir.

Bu bağlamda yapısökümcü düşünce eyleminin, Fransız felsefesinin, siyasetinin, iktidarının, sömürü zihniyetinin Cezayir'de yaptıkları karşısında derinden işleyen bir felsefi meydan okuması, bir intikam almasıdır diye düşünülmesi mümkündür. Zira o yeni

yüzyılın en önde gelen dil felsefecilerinden bir ve yapısökümcü eylemin feylesofu olarak karşılanmaktadır. Onun felsefesi, Eski Yunan'dan beri gelen Batı metafizik felsefesini çökertmek ve kaynağını kurutmak için kurgulanmış bir felsefe olarak görülmektedir. Bu radikal felsefe ve nihilist hermönetik, aslında zannedildiği gibi bir Fransız felsefesi; yani Fransa'nın felsefesi değildir. Bunu, yapısökümcü mantığına ve aklediş biçimine göre konuşmak gerekmektedir. Şöyle ki:

Yapısöküm bir metnin içine girerek, bir düşüncenin içerisine girerek o düşünceyi içeriden çökerten bir eylem felsefesidir. Metnin ya da metin olarak tanımlanan ne varsa, içinde saklı kalmış, dışarı vurulmamış, gizli çelişkileri açığa çıkarmak felsefesidir. Müslüman bir ülkede –etkilenmelerin derinden yaşandığı ve belleğe işlendiği ilk dönemlerde teşekkül eden- *varlığını*, bir yandan Arap dili ve düşüncesi içinde idrak ederken, diğer yandan kendisini -daha çok- yahudi olarak hissetmesinin bu felsefe tarzının açığa çıkmasında etkisi olmuştur (Alpyağıl, 2006, 78-79; Özdemir, 2005, 288-291). Bu etkinin izleri açık ya da gizli olarak yazış tarzında ve eyleminde takip edilebilir. Çünkü “Yapısöküm, yapısökümü yapılacak sistemde çalışırken çalışmaktır. İş başındadır. Yapısöküm güzel bir günde öylece kendiliğinden çıkıveren bir süreç değildir. Her zaman işin başındadır.” (Dick-Klarke, 2002, *Derrida belgeseli*).

Fransız ülkesini bu düşünce bağlamında bir ‘metin’ -bir ‘tahakküm metni’-, Cezayir’i de bir ‘metin’ -bir ‘sömürü metni!’- olarak tasavvur edebiliriz. Onu, o metin üzerinden de bunu tanımlamak bir imkânsızlık deneyimi mi olurdu? Onun, o ülke denen metnin içine girerek metnindeki çelişkileri felsefi bağlamda dillendiren, felsefesinin arka merdiveninden bir öç alma stratejisine yükselen ve bunda yerden göğe kadar kendini haklı gören bir eylem adamı olduğunu düşünmek muhal bir şey olmasa gerekir. Feylesofun böyle cevval bir ‘yapı’sı vardır çünkü. Yoksa kendisi tam olarak bir Fransız değildir. Her ne kadar ne Cezayirliyim, ne Fransalıyım, ne de başkasıyım demiş olsa da hep birinden izler taşıdığı –felsefi sisteminde, yani “hem..hem.. hem de” dil mantığı ve “o/o değil” yorum mantığı açısından- bellidir. Yahudi felsefesinin de üzerinde izleri vardır. Bunlar yokluğun izi değildir. Bizzat işaret ettiği kıyı(m)ların yara izleridir. ‘Yazılı’ izlerdir.

[Burada Derrida'nın dil felsefesinin, sosyal bir kurum olan “dil” üzerinden gerçekleştirilen çok yönlü faaliyetler bakımından nasıl bir alan açtığına ve nasıl farklı bir yorumlama tavrına öncülük ettiğine, dolayısıyla pek fark edilmeyen bir biçimde dekonstrüktif yaklaşımla dil üzerinde gerçekleştirildiği saptanan hadiseye vurgu yapmaktaki amacımız, dil felsefesiyle maruf filozofların düşünceleri veya akledişleri arasında mukayeseler yaparak buradan bir sonuca ulaşmak yerine, tam aksine, model alınan bir dil felsefesinin tahakkük ettirdiği eylemi görünür kılmaktır. Saussure’den başlamak üzere Chomsky, Frege, Wittgenstein, Austin, Searle, Palmer vb. dil filozoflarıyla ile mukayeseler yapılması elbette yararlı bir işlemdir; ancak yazının göstermeyi amaçladığı felsefi çerçeveli büyük resimde hakim dil felsefesi, onlardan esaslı biçimde farklı, bağımsız, hususi terimleriyle yüzyıla damgasını vuran bir felsefedir. Nitekim biz de bu ‘faaliyetin’, ‘Derrida’nın yaptığı türden şeylerin’ “dil” idraki üzerindeki sarsıcı etkisine ve değiştirici yönüne işaret etmek istedik. Bu gösterimde, diğer dil felsefelerinin kayda değer bir katkısı bulunmamaktadır..

2. Felsefenin Ara Yüzü

Felsefenin ara yüzü yorumdur. Ve malumdur ki Yahudilik bir yorum felsefesidir. Asıl metni olmayan, Hristiyanlık gibi, ‘asl’ı olmadığı için de mecburen yoruma dayanan bir düşünce tarzına ‘müebbed bu yerde mahkûm’ olan bir felsefedir. Bu ‘mahkûmiyet’, makbul görülmüş ise, onun gerçekte ‘Müslüman düşünce’ye sahip olmadığına açık bir göstergesidir. Zira “Müslümanım” dedikten sonra “hem de Hristiyanım” vs. diyen bir

kişinin Müslüman olarak kalması mümkün değildir. Ancak, “aynı zamanda Müslüman da olduğunu” söylediğine göre, onun bu düşünce tarzıyla -‘yorum’ ve ‘aşırı yorum’u da esas kabul ettiğinden - bir çeşit felsefi hermönetik yaptığı için, bunun ise hem Yahudiliğine uygun hem de Fransız felsefesine uygun olduğu veya öyle görüldüğü için, üzerinde durulduğu ve bazı Müslüman düşünürlerce saygın bir ortamda tartışıldığı anlaşılmaktadır (Şerif, 2008, 2-22).

Fransız dili ve felsefesi içinden o felsefe tarzının çelişkilerini açığa vuran, bu arada birçok filozofu da -yaklaşımına dayanak olarak- kullanan bir isim olarak, onun, düşünce tavrıyla yenik düştüğü sanılan yerde bir bakıma muzaffer olduğu düşünülebilir. Nâzım Hikmet’in de bir şiirine aynen aldığı, Ahmed el-Gazâlî’ye ait müthiş rubaide söylendiği gibi: “Toprak bir kâsedir / çömlekçinin rafında tâcîdâr, / ve zafer yazıları / yıkılmış duvarlarında Keyhüsrev’in.” (Akay, 2016, 100-132). İşte burada feylesofun yaşantısına benzer bir durum söz konusudur. Şöyle düşünülebilir: Cezayir’in yıkılmış dil ve düşünce duvarları üstünde değil; fakat Fransız felsefesinin yıkılmış duvarlarında zafer yazıları görülmektedir; Derrida yüzünden! Derrida o felsefeyi; Aristo’dan ve -kendisinin tarihselleştirdiği biçimiyle- Platon’dan kendisine kadar gelen felsefi (metafizik) düşünce sistemini çatlatmış, duvarlarını yıkmış, yerle bir etmiş gözükmektedir.

Bir ‘duvar’ yıkıcıdır o; fakat o yıkılmış duvarlarda, Derrida’nın yıktığı o duvarlarda Fransa’nın zafer yazıları görülmektedir! Fransa, yeni yüzyılın büyük feylesofu olarak onu takdim etmektedir. Gerçekte bu zafer yazısı, Fransız dilinden çok Derrida’nın dil felsefesinin bir zaferi olarak görülebilir. Başka bir deyişle o bağlamda muzaffer olan Fransa’dan çok Cezayir’dir diye düşünülebilir. Bir yapısöküm uygulaması, yapısöküme uygun bir yorumlama olarak elbette. Yapısökümcü bir felsefeyle bakıldığında, Derrida’nın aynı zamanda ‘bunu da yaptığı’ değerlendirilmeye tabi tutulabilir. Fransız felsefesini, toprağını, duvarlarını, zulmünü yerle bir eden bir felsefe tarzı kurmak hiç de tasarımdan uzak bir tahayyül olarak görülmeyebilir. Anlamın yokluğunu, anlamın tamamlanmamışlığını gerçekte savunan bir düşünce olsaydı (anlamı tamamen yıkan bir isim olsaydı) kendisini de reddetmiş olurdu. Kendi felsefesini de, aslında nispeti olan toprağını da, Cezayir’i de reddetmiş olması gerekirdi. Oysa reddetmemektedir: “Hem ondanım, hem bundanım!” der gibidir. Bu aslında içinde bulunduğu felsefeyi, dolayısıyla ülkeyi içeriden yıpratmasının deonstrüksiyoncu bir taktiği olarak tezahür etmektedir, diye düşünülebilir.

Böyle bir eylemin, bir anlam olayının tetkik edilmesi bir mecburiyettir. Yahudi bile olsa, içinde yaşamış olduğu topluma bir başka toplumun yaptığı akıl almaz zulme (“ana dili ilga ve konuşulmasını yasaklama” zulmüne) kayıtsız kalmamıştır. Dilini -mebûren-değiştirdi! Bugün başka bir emperyalist güç, çocukların zihinlerinde benzer bir zulüm inşa etmeye çalışmaktadır. Emperyalist bir ülkenin ana dilini ve yerli zihniyetini değiştirdiği bir ülkeden çıkan bir ismin, bu zulmü unutmaması mümkün müdür? (Fanon, 2016, 1-80). Fransızca’yı öğrenmiş, o dilde duymuş, düşünmüş, yazmış; bu onun büyük zulmü unuttuğunu mu gösterir? O, dilin içine girerek, o dilden konuşarak farklı bir anlamı/ eylemi / hareketi gerçekleştirmiştir. (Öyle, içine işlenen düşünceleri veya anlam eylemlerini acz içinde kabul eden bir tavır olsaydı, o da modernitenim “akışkanlık” hastalığına tutulmuşlardan olurdu; oysa o, felsefi eylemini -ki ‘anlam’ olarak gözüken bir ‘olay’dır- gerçekleştirmiş; belirsizlik içinde belirsizliği yerinden etmiştir). Bu bir bakıma ‘anlam’ın yıkılması değil, yıkıcı bir ‘anlam olayı’dır. ‘Emperyalist anlam’ın reddedilmesidir. Fransa’nın yüzüne karşı, farklı bağlamda ‘çözdüğün, çözebileceğin anlam’ yok demektir. O anlam tahakkuk etmemiş ve etmeyecek, demektir.

Kendi düşünce tarzı içinde Derrida, sadece metinlerarasılık yapmakla veya mevcudiyet metafiziğini yıkmaya çalışmakla yetinmez. “Bütün metinler metinlerarasıdır” derken sadece gönderme yapmaz; fakat aynı zamanda şunu da söylemiş olur: “Bizim burada yaptıklarımız sizin (Cezayir'den vb.) aldığınız ve öteki İslâm ülkelerinden *aktardığınız* şeylerle ilişki içindedir. Onun dışında sizin sabit bir anlamınız yoktur. Ey Fransız, senin anlamın, öteki (Cezayir vb.) dışında tanımlanamaz, tamamlanamaz. Orada güzel bir eylem/anlam gerçekleştiremedin sen! Orada yaptığın yıkım ve kıyımın hesabını vermelisin ki anlamın tamamlansın. Yoksa anlamını dayattığın baskı dilinle, dininle, eğitiminle, sömürü düzeninle yerleştirdiğin kişilere yapıp ettiklerinle yüzleşmedikçe, itiraf etmedikçe, bedelini ödemedikçe anlamın tamamlanamaz!” demektir. “Ne zaman bunu itiraf edersen söylediğin söz gerçek olacaktır!” demektir. Aksi takdirde onun “yapı”sını kabul etmiş, tahakküme boyun eğmiş olurdu.

Yapısökümü Fransızca dile getirmesi, Cezayir için bir yapısöküm değildir; başta Fransa olmak üzere tüm Avrupa için bir yapısökümdür. Zaten Avrupa hakkında yazdıklarında da bu görülmektedir: “Kıyı” kelimesi üzerinde durarak Avrupa'nın yaptığı kıyımdan söz etmekte, İslâm ülkelerinde yapılan zulümler karşısında Avrupa'nın kıyıdan seyretmesini kınamaktadır. “Avrupa Bosna'da Öldüğü”nde, o da kıyıdadır. Kıyıda bırakılana, kenarda bırakılana el uzatmak, iltifat etmek yapısökümün esaslarındandır. Bunun böyle bir arka planı ya da üçüncü boyutu olduğu düşünülebilir. Üçüncü boyut, Fransa'nın vb.nin yaptıkları eylemin yapı söküme uğratılmasıdır! Güya insan hak ve özgürlüklerine saygı söylemi geliştiren bir devletin -ve devletler topluluğunun-; Müslümanlara yapılan kıyım karşısında kıyıda durup seyrettiğini, o çevrimde yer alarak kıyıya ortak olduğunu ifade etmiş olmaktadır bu felsefi eylem ile. Kenardan bakmak, kıyıdan seyretmek felsefi bir eylemdir zaten. (Bunu Deleuze ve Guattari gibi sosyologlar, Walter Andrews gibi edebiyat araştırmacıları ve bazı kuramcılar da kullandılar). Bu noktada yapısökümün etkisi yadsınamaz.

Julia Kristeva ile yaptığı bir konuşmada bizzat çıkardığı krizi yeni bir krizle çözmüştür! Bu, göstergebilimini de metinlerarasılığı da yapısöküme uğratan bakış tarzıdır. “Hatırım yıkıldı şimdiden gerû âlem harâb olsun” demiş gibidir. Zira hatırı da hatırası da yıkılmıştır. Yani bu, hatırı ve hatırası yıkılan bir kişinin, öyleyse dünya da harap olsun diye ortaya attığı bir felsefe *olarak* da gözükmektedir. Fransa'nın yaptığı akıl almaz zulümleri anlatan nice eser var. O zulümlerin en ağırlısı lisan konusunda, ‘dil’ (ki ‘gönül’ anlamını da içkindir) konusunda, zihnin işleyişi konusunda yapılanıdır. Ağır zulmün bedelini ödetecek bir felsefe eylemidir bu! Üzerinde ciddiyetle durulması gerekir. Feylesof bu eylemi salt realite'den, salt kavramlardan, soyut kavramlardan hareket ederek kurmuş değildir. Bunun, hayatın içinden hareket eden bir felsefe olduğunu düşünmek, yaklaşım tarzını, kuramsal boyutunu bunun üzerinden kurduğu düşünmek daha anlamlıdır.

Zaten Yahudi bir felsefecinin kendi hayatı ile alâkalı olmayan, kendi düşünce tarzı ve itikadı ile alakalı olmayan bir felsefi çıkarsama yapabileceğine inanmak da gerçekçi değildir. Ama burada bizi ilgilendiren ya da bizi şüpheye düşüren durum şudur: Daha önce pek de benzeri olmayan bir ‘kişilik’ var karşımızda. Modern felsefe sonrasına kadar böyle bir kişilik ve yaklaşım tarzı yoktur: Hem Müslüman hem Hristiyan hem Yahudi olan, hem de bunların dışında nihilist olduğuna dair iddialara karşı tavır koyan bir kişilik. Ona rağmen düşündüğünü söyleyen bir filozof. Bu çok farklı bir feylesof tipidir. Rastgele konuşan biri değildir; ‘felsefe yapış tarzı’, bildik anlamlar dışında bir “yazı” kavramı getirmektedir. (Bu ona, tırnak içinde “arke-yazı” demektir. Yani “yapısökümcü yazı”, bir “yeni felsefe yapış tarzı”. Öncekilerden tamamen farklı. Can yakıcı, yıkıcı bir yaklaşım.

“Yapı”yı yıkmadan yeni bir şey yapılamaz anlayışı.). Bu ‘yeni yapım’ın olumlu tarafı var mıdır?

“Yapı”yı yıktıktan sonra o ‘yapı’dan yapboz oyununda olduğu gibi yeni bir üretim yapmak. Ancak bu, hiç de öncekinin -yani” “yapı”yı dayatanların- hoşnut olacağı bir üretim olmayabilir. Yapısöküm eyleminin Fransa’da yaptığı şey, hiç de Fransa’nın hoşnut olacağı bir yeni üretim tarzı olmayabilir. Onlar böyle kabul etse de böyle reklam edilse de böyle olmadığının düşünülmesi tabiidir. Çünkü yıkılan “yapı”, aslında Batı’nın, Avrupa’nın felsefesidir. İslâm’ın, İslâm âleminin kökensel felsefesi ve yapısı değil; bizzat Avrupaî felsefenin dayatmacı yapısıdır. Batı felsefesinin yumuşak karnını bulup söküme uğratmıştır yapısöküm felsefesi. Muhatap aldığı tahakküm edici “yapı” da odur. İslâm’ı bir din olarak veya metafizikî, tasavvufî felsefe olarak doğrudan doğruya muhatap almamış, ancak onu -özellikle, yorum tarzına yakın bulduğu İbn Arabî düşüncesinden belli ölçüde dönüştürerek, bir nevi felsefî paradisiyenlik yaparak- istifade etmiştir. Derdi doğrudan onunla değildir. Ancak derdinin içinde onun da bulunmaması mümkün değildir. Hani, “o odanın içinde o da onun içinde!” bilmecesinde olduğu gibi (Ki “O odanın içinde oda onun içinde” bilmecesinin cevabı, ‘ayna’dır).

3. ‘Çalınan Mektup’: “İstanbul Mektubu”

“İstanbul Mektubu”, Türkiye özelinde, Derrida’nın şiddetle eleştirdiği hegemonik “yapı”nın nasıl eşi benzeri görülmemiş bir siyasal ve kültürel baskı sonucunda, -empati kurmak ve kişiliğinde yaşantılamak istediği halde, anlamakta zorlandığı, dehşet içinde kalmaktan kendini alamadığı- şoke edici eylemi yapısöküme uğrattığında, yaklaşımındaki “insanî” ve “medenî” boyutu ortaya koymuş oluyordu. Bu, Batı’nın ikiyüzlü tavrına benzemektedir. Bu tavırda çifte standardı yoktur, hakkaniyet ve insanlık değeri, medeni cesareti söz konusudur. (Derrida, 2006, 17-36).

Bir iktidar, batılılaşmayı şeref olarak takdim ederken, milletin dilini, kültürel, medenî, sosyal ve siyasal tüm değerlerini, yeni nesillerin kolay kolay erişemeyecekleri şekilde rafa kaldırmış ve yaşı kemâle ermiş olanları, belleklerinin tek celsede silinmesi dehşetini yaşamaya mahkûm etmiştir: Bunu fark eden feylesof, suskunluğa mahkûmiyetin dehşetini yaşlı etinde ve kemiklerinde duymuş, ideolojik alâkası olanların gözleri önünde- bu “şiddet eylemi”ne karşı yapısökücü eylemini bir “anlam olayı” olarak sunmaktan çekinmemiştir. Bu son derece anlamlıdır.

Şöyle düşünülebilir: Bu empatik eylem, bir felsefi eylem değildir sadece, ülkenin bir kısım aydını susarken, başka sözler beklerken, gözlerinin içine baka baka, bu muameleyi tel’in etmesi, bir celâdet örneğidir. Bu mektup, Batılı, “Avrupalı olmamayı şeref sayan”lar (Kısakürek, 1940, 31-32) için yazılmış gibidir; ama aynı zamanda bilhassa Fransa’ya da bir gönderidir. Onu davet eden ve dinleyen kitle başta olmak üzere Türk aydınlarının, bu dost çığığa karşılık vermeyip geçiştirmeleri ise, herhalde vahim bir “olay” olarak değerlendirilecektir.

[Bu sarsıcı mektup hakkında çok az yazı çıkması ilginçtir. Gördüğümüz kadarıyla en dikkat çekici olanı, D.Mehmet Doğan’ın yazıları oldu.(Doğan, 2020, 94-97). Feylesofun “olay yazı”sı sıradan bir İstanbul Bildirisine indirgenmek istendi. Derrida’nın derinden duyduğu endişeye çoğunluk kayıtsız kaldı. Oysa sormak ve sorgulamak gerekirdi: Biz kimiz, kimdeniz.” Bu bağlamda, ‘Çalınan Mektup’: “İstanbul Mektubu” (Muydu?) sorusunu soruyor, onun “Hakikat Postacısı/Çalınan Poe” yazısında Poe’nun, alıcısına bir türlü ulaşamayan, mesajını da iletemeyen ya da iletememesi olayını ironik bir dille anlatan, yapısöküm yazısına (Derrida, 2005, 71-118) gönderme yaparak, o müthiş mektubun ülkemizde alıcısına ulaşamadığını vurgulamak istiyoruz. Çünkü üstüne alınmadı

aydınların çoğu bu mektubu. Ne ‘miras’ de ne ‘yas’ından nasiplenmek istediler. Baudelaire’n demesiyle, “duygusuz donuk gözler”le baktılar. Postmodernler de “oyun”un bu şekline dahil oldular. ‘Mektup’ gelse de ileti gelmedi; iletiye illet oldular çünkü.]

“İstanbul Mektubu”, dil bağlamında bir ülkeye karşı yapılacak korkunç hareketin sorgulanmasıydı. Filozof, belki de yıllarca söyleyemediklerini İstanbul mektubunda söyleyiverdi! İstanbul’da, benzerini görmüş olmanın etkisiyle şiddetle eleştirdi. O yüzden “İstanbul Mektubu” bu bağlamda yeniden okunabilir. “İstanbul Mektubu”nda dil ile, “harf devrimi” ile alakalı söylenenler, bir anlamda *Cezayir Mektubu* olarak da okunabilir. Dili değiştirilen, dilsizliğe mahkûm edilen ülkeler için de -uygulanan taktiğin bir göstergesi olarak da- yorumlanabilir. Zira bu mektup sadece İstanbul için yazılmış gibi gözükmemektedir. Yapısökümcü nazarla bakılırsa, orada sadece İstanbul’un veya Türkiye’nin değil -“İstanbul”un metafor olarak kullanıldığı için- Cezayir gibi ülkelerin de kapsam alanı içinde olduğu düşünülebilir, görülebilir.

“Harflerin değiştirilmesi”, kültürün, zihniyetin, düşünce tarzının, gözyaşının, kederin ve sevincin değiştirilmesi demektir. Eylem ve anlamı bakımından şiddet içerir. Osmanlı’nın son zamanlarında İngilizlerin yaptığı Fransızların yaptığıyla benzerdir. Churchill’in vahim sözleri hatırlanabilir. Zaten insanlık yakın zamanda gerçekleştirilmek istenen işgal girişimlerine bizzat şahit olmuştur. Bir ülkenin diline, dinine, yönetimine, yöneticilerine ve aydınlarına musallat olmak, sömürgeciliğin huyudur. Böyle ülkelerde aydınlar sağır, dilsiz, kör olabilir. Doğru sözün başka bir konumda/mekânda söylenmesi ihtimal ki daha kolaydır. Sadece haklı olanlar değil, haksız olanlar bile bu taktiği benimsemektedir.

Burada bir psikolojik arka plan olduğu tahmin edilebilir. Ancak Derrida’nın eyleminde çok farklı bir durum söz konusudur. Fransa bunu böyle de okuyabilir miydi? İstanbul’da bizzat bu ‘anlam olayı’na muhatap olanlar Derrida’nın söyledikleri karşısında lâl kaldılar. Anlamı eyleyemediler. Zihniyetlerinde bir kıpırdanma olmadı. Oysa bu yayın -ve bu bağlamda Boğaziçi’nde ve Fransız Kültür’de yapılan konuşmalar- şoke edici nitelikteydi. Ülkeye yapılanların yapısını sökmüştü. Hem bu ülke hem de Avrupa için. (Bunu Amerika’da, Yale Üniversitesi’nde söyleyebilir miydi? Belki. Ama orada söylene, Derrida’nın yaptığı zulüm değil, zalime karşı mücadele eylemi olurdu. Ama onlar bunu tahrip ederek yorumlayacaklardır).

Fransızca kelimelerin içinde değişiklik yaparak, ses değiştirerek, kavramları yan yana getirerek, yeni bir terkip ve telif yaparak o dilde de oynamalar yapmış, o dili kendi içinde yapısöküme uğratmıştır Derrida. Yeni bir şey üretmiş gibi göstererek “yapı”yı yıkmıştır. Yapısökümün Fransız dilindeki çözümüdür bu. Fransızca ifadelerde *gösteren*lerin hiçbir şekilde *gösterileni* kast etmediğini göstermektedir. Bu, Fransızca konuşanlara “Diliniz sözde bir dildir; gösterilenleri işaret etmeyen yapay izler bırakan, sahte izler silsilesinden ibaret, gösterenlerden ibaret kalmış bir dildir. Dolayısıyla, bu dilde anlam iletilemez, meram anlatılamaz!” demek istemiş gibidir. Böyle yorumlanması da mümkündür. Bu, felsefenin düşünsel “farmakon”u yutması demektir. Panzehir olarak gözüken Fransız dilinin zehri yutması (Bununla, Cezayir’de ana dili Arapça’nın yasaklanmasını, Fransızca yazıp konuşmanın medenilik olarak gösterilerek zorunlu hale getirilmesi faaliyetini kastediyoruz), öcün alınması belki de. Bu, herhalde onların hesabına gelmeyecektir.

4. Yaraya Tuz Basmak

Mayıs 1997’de yazılmış olan, ancak 2006 yılında Türkçeye tercüme edilmiş olan “*İstanbul Mektubu*”nda Derrida, “*Devlet yalanı*” kavramını kullanmakta; bu yalanın “evrensel akli ve halk iradesini değil sınırlı bir çıkar grubunu temsil ettiğini, bir sosyal gruba karşı diğerini savunduğunu” söylemektedir. Bu, şiddet içeren bir politik manevradır. Bu politik kurgunun

gerçekliğin mülküne ve mevkiine çökmesidir. “Modern politikada yalan, tarihi yaşamış olanların gözünün içine bakarak tarihi yeniden yazmaktır. Kurgu artık gerçeklikle ilişki kurmuyor, gerçekliğin yerini alıyor.” O yüzden, diyor, bu tavra karşı, “yeni çareler bulmak, yeni tepkiler geliştirmek zorundayız.”

Bu son fiildeki çekim eki, anlamlıdır: Bu bir karşı çıkışın, başkaldırışın, anlamın ta kendisi olan bir eylemin sahiplenilişidir. Kendi ülkesinden (Cezayir’den, hatta Fransa’dan) başka bir ülkede; öteki üzerinden kendini tanımlamanın ya da tam tersi eylemin bir ifadesidir. Bu sahipleniş ifadesinin empatik bir düşünüşle desteklenmesi, kendi tabiriyle “düşündüğü şeyi üstlenmeye” çalışmasıdır ki dikkat çekicidir. Bahsettiği olayın bir ân kendi ülkesinde gerçekleştiğini düşünmekte ve içine düştüğü dehşetli ruh halini muhatabının da düşünmesini/ kavramasını/ yaşantılamasını istemektedir.

“Bizde böyle bir şey olduğunu düşün: Cumhurbaşkanı, yarından itibaren yeni bir yazı sistemi kullanmamız gerektiğine karar versin. Üstelik dili değiştirmeksizin!” (Derrida, 2006, 19)

“Yazıyla ilgili bu hikâye yüzünden ondan nefret etmiyorlar mı?” diye soruyor aynı mektupta ve cevabını almış gibi, “Görebildiğim en derin yara bu” saptamasını yapıyor. Bu, hem olayın “derin yara” oluşturduğunu hem bu olay yüzünden ondan hâlâ nefret edilmiyor olmasını, hem de bir yandan ona karşı saygı duyarken diğer yandan ona beddua ediliyor olmasını ifade etmektedir. Nitekim şöyle diyor:

“Kanımca, Türkler ona saygı duyarken, onu anıp yaşatırken bir yandan da ona beddua ediyorlar. Üstelik sadece Müslümanlar da değil!” (Derrida, 2006, 20)

Bu ifade, Derrida’nın “yorum(lama)” tarzının ilginç bir örneğidir. Onun, birbirine zıt anlamları aynı anda içeren bazı (yarı) kavramlar üzerinden yaptığı açıklamalar malumdur. “Hem saygı duyma hem de beddua etme”, iki zıt hâli aynı an içinde yaşantılama durumu, onun düşünce tarzı üzerinden bir yorumlama eylemidir. Diyor ki:

“Türkiye’de bir *harf katliamı* olduğunu tahayyül ettiğim, geri dönüşü olmayan bir yolculuk olduğunu düşündüğüm şeyi üstlenmeye ve yanıma almaya, sanki içimdeymiş gibi onu kavramaya ve yeniden yaşamaya çalışıyorum. Her zaman olduğu gibi burada da ‘halk’la ve de bu harf değişikliğinin ruh göçünü önceden tasarlamış olan, böyle bir kararı verebilen ve uygulamayı başaran ‘birey’le özdeşleşmeye çalışıyorum. Her an onları düşünüyorum, ama sanki bir rüya görüyormuşum gibi.” (Derrida, 2006, 23).

“Harf değişikliğinin ruh göçü” ne demek? “Ruhun göçmesi”, her iki anlamda, ölüm ve çöküşle birlikte “göç” etmek zorunda bırakılmışlık olgusunu, aynı anda içermekte; böyle bir kararı alıp uygulamaya koyabilen birey’le “özdeşleşmeye” çalışmakta; felsefe yapma eylemine uygun olarak. “Her an onları yani her ikisini, ‘halk’ı ve o ‘birey’i düşünüyor, sanki rüyadaymış gibi!” Ancak gerisi gelmiyor! Gelecek yok çünkü! Geleceği yok çünkü! Bunu yinelemelerle tecrübe etse de “yeniden yaşamaya çalışsa” da, son uçtaki eylem’de varamıyor: Anlam da eylem de hareket de tamamlanmıyor! Neden? Çünkü gerçekleşen şey, onun tabiriyle, “geri dönüşü olmayan bir yolculuk”tur, yani ölüm yolculuğu! Giden sadece harfler değildir; ‘hayat’ tır, geri gelmeyen, gelmeyecek olan! ‘Gelmeyen’in, artık asla geri gelmeyecek olanın kavranılmaya çalışılması. “Sanki içimdeymiş gibi onu kavramaya ve yeniden yaşamaya çalışıyorum”. (Derrida, 2006, 23) diyor. Tam da Derrida’ca bir eylem! Eylem olarak yazmak ve yazı olarak eylem! Akli gerilimde bırakmak! “Yaşananları kavramaya, yeniden yaşamaya” ve düşünmeye çalışmak eylemi! Anlam olarak gözükten eylem!

Bir benzerini kendi dil ve kültür evreninde yaşamış olmak, bu eylem düşüncesini takviye eden bir sebeptir. Başka sebepler de gösterilebilir. Ama bunların tek tek veya toptan irdelenmesi, onun bu “olay”a gösterdiği tepkiyi/eylemi izah edemez: Bu eylem, yapısöküm hareketinin ta kendisidir! “Yazı yaşamaktır” dediği şeydir. Yaşayışını düşüncesi ve eylemi ile örtüştürme cesareti göstermeyenler için bir şok, bir yapısökümcü şok hareketi! Bizzat diyor ki:

“Bu işin yüzlerce cilt ve yeni bir dilin icadını kesinlikle gerektirmesi karşısında ezilmekteyim (...) Modern kültüre geçiş bahanesiyle insanlar, bir günde, yüzyılların hafızasını okuyamaz, hâle geldiler, cahil kıldılar. İşte bu, kişinin ülkesini kim bilir hangi serüven arayışına terk etmesinin korkunç yolu, bunu yapmanın en canavarca ama belki de tek yolu, bellek yitimidir.” (Derrida, 2006, 26).

Bu yüzyılların kültürünün silinmesi ne anlama gelir? Derrida, “kişinin ülkesini böyle bir maceraya terk etmesini korkunç bir eylem” olarak görmektedir. Türkiye’de yaşadığı “en derin şok”, herhalde, yaşadığı şoku dillendirdiğinde muhatapların şok geçirmemesi hareketidir. Hatası, dillendirdiği gerçeği yanlış yerde seslendirmesi olmuştur. Zira hiçbir düşünsel ve siyasal eğilim bu konuşmalar için dinleyici (Derrida’nın tabiriyle zarı yırtılmamış kulak) olmamıştır. Bu suskunluk, aydınların “miras ve yas”tan bihaber olduklarını, “bellek yitimine sahip çıkarak buradan hareketle bir şeyler geliştirebileceklerine” inanmanın safdillik olacağını göstermektedir.

Filozof, Horatius gibi, “Ne gülüyorsunuz, anlattığım sizin hikâyeniz!” demektedir. Ancak muhataplarından tepki gelmemektedir Belki de, tersinme yoluyla, şunları söylemek istemiştir: “Aslında birbirimizden farkımız yok, ama biz sorunsalın farkındayız. Ben İstanbul diyeyim siz Cezayir anlayın. Fransa’nın dili içinde nasıl felsefi ‘bir şeyler geliştirdiğimi’ fark edin. Orada, “Düşündüğüm şeyi üstlendiğimde ve onu kavramaya ve yeniden yaşamaya çalıştığımda”, öz dilimde gerçekleştirilenin ‘kötücül hareket’in ve ‘bellek silinmesi’ eyleminin (Derrida, 2006, 23) bedelini ödetmek için ömrümü feda ettiğim düşünce tarzımı görün. Hâlâ göğsünüzde bir kalp taşıyorsanız. Bu mektup gerçekte Fransıza gönderilmiş ve fakat eline geçmemiş, geçmeyecek olan bir mektuptur; çünkü (ç)alınmıştır..” Yapısökümcü dil felsefesinin söylemek istediği, söylediği bu söz olmuştur.

Sonuç

Bütün bu sözü edilen modern ve modernötesi ortak durum, Batılı dil ve felsefesi içinde Batılı dil ve felsefesi için eylemiş sürecin doğal uzantısı olan radikal bir çıkış, bir eylem hareketidir. Bu düşünsel, sosyal, siyasal, kültürel bir farmakon hareketidir ki süreklilik arz etmektedir. “Puslu mantığın” korkusu, onda iz bırakmaması doğaldır. “Yapı”sını dayatan devlet ve felsefesi, yapısının *yavaş yavaş söküldüğünü* nihayet anlamaktadır. Bu durumda fark edilen gerçeklik, anlamın eylem olarak gözükmesi gerçeğidir. Bunu anladığı an, işi işten geçmiş; yapısöküm dil felsefesi alanın da hükmünü çoktan icra etmiş demektir. *Bu eylem, yapısöküm hareketinin bizatihi kendisidir. “Yazı”sı, sadece kendisinin değil, fakat içinde bir yerde konumlandığı Fransız dil ve düşünce tarzının da “onun yaşadığı”na tanıklık eden kanıttır.*

Anlam ve anlamlandırmanın son ucunun ele geçirilemeyişinde saklanan yeni kriz. Avrupa’nın krizi, yabancılaştırmayı ve ötekileştirmeyi aşan ve çoklu yaşamı mümkün kılmayan dilinde değil, fakat bilhassa dili dolayısıyla tesis ettiği yaşam felsefesindedir.

(Avrupa’da, kimlik başlığı altında, henüz düşünmediğimiz en korkunç şiddet eylemleri yapılmakta, Yahudi karşıtlığı (günümüzde Türk karşıtlığına evrilmekte), dinsel ve milli

fanatizm suçları çığrından çıkmakta, bunlar birbirine karıştığı gibi, vaadin soluğuna, esinine, “tin”in ta kendisine karışmaktadır.” O halde ”işe yeniden başından başlamak, “Avrupa’da yeniden yapılandırılması gereken kökenleri kökten sorgulamak gerekir.” *Yapısöküm, -Poe’nun “Çalınan Mektubu”nun tam aksine, “İstanbul Mektubu”nun muhatabını bulması gibi, yeni yüzyıl felsefesinin alıcısını bulduğu bir mektup olmuştur. Bu yapısökümcü algıya uygundur; ancak burada, bilakis mektup ve mesajı ‘gelecekte açılmak üzere’ gönderilmiş ve açılması muhakkak bir mektup gibi olmuştur.*

O bakımdan felsefenin, Yapısökümle birlikte dil ve yazı alanında maruz kaldığı durumu yeniden değerlendirmesi ve sökülen parçalarının metafizik bağlamında formatlanarak disiplinlerarası alana kapsamlı bir şekilde sunulması bir zarurettir (Ki bu formatlanma, “huzura kavuşamamış bir ruh gibi ne dirilebildiği ne de adam gibi geberebildiği bir çağa ait” olan metafiziğe göre değil (Eagleton, 1999,158); “değerler”inin değersizleştirilmediği, hakikat uygarlığının anladığı mânâda metafiziğin üzerinden yeniden yapılandırma faaliyeti olarak.(Necip Fazıl’ın deyişiyle, “*kriz metafizik*” yani her şeyin künhünü, dibini, dayanağını, aslını, zatını arama; madde ötesini kurcalama buhranı; *Mutlak’ı aratan belâ*” üzerinden felsefenin yeniden sınanması şeklinde olacaktır). Yapısöküm, müphemiyete kilitlenen modern sorunsallara rağmen, parçası olduğu “büyük dil oyunu”nu dünyanın gözü önünde deşifre etmiştir.

Kaynakça:

- Akay, Hasan. *Şiiri Yeniden Okumak / Bir Yapıçözümleme Girişimi*. İstanbul: Şule Yayınları, 2016.
- Akay, Hasan. *Anlamın Çağrısı / Kuramlar ve Okuma Biçimleri Üzerine*. İstanbul: Şule Yayınları, 2017.
- Alpyağıl, Recep. *Din Felsefesinde Dekonstrüksiyon*. İstanbul Üniversitesi, SBE Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2006. ([http:// nek.istanbul.edu.tr: 4444 / ekos / TEZ/ 41987.pdf](http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/41987.pdf))
- Arslan, Ahmet. *İlkçağ Felsefe Tarihi*, 1. Cilt. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Bauman, Zygmunt. *Modernlik ve Müphemlik*. çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2003.
- Bauman, Zygmunt. *Akışkan Aşk*. çev. Işık Ergüden, İstanbul: Versus Yayınları, 2012.
- Bauman, Zygmunt. *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*. çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.
- Deleuze, Gilles. *Anlamın Mantığı*. çev. Hakan Yücefer. İstanbul: Norgunk Yayınları, 2015.
- Derrida 2002 belgeseli*. yönetmen: Kirby Dick- Amy Ziering Kofman. ed. Matthew Clarke. çev. Ümid Gurbanov, *Zeitgeist films*. Jane Doe Films Production, United States: 2002. (<http://www.derridathemovie.com>. Çevrimiçi: 15 Mart 2021).
- Derrida, Jacques. *Platon'un Eczanesi*. çev. Zeynep Direk, İstanbul: Pinhan Yayınları, 2014.
- Derrida, Jacques. "İstanbul Mektubu" (10 Mayıs 1997). İngilizceden çev. Elis Simson, *Cogito*. 47-48 (2006), 17-36.
- Doğan, D. Mehmet. "Derrida Düşünürken, Kaygılanırken Bizimkiler Ne Yapıyor?". *Karabatak dergisi*. 51 (Temmuz-Ağustos 2020), 94-97.
- Doğan, D. Mehmet. *Türkçenin Cenaze Töreni, 1. Türk Dil Kurultayı*. İstanbul: Yazar Yayınları, 2020.
- Fanon, Frantz. *Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi*. çev. Kazım Çileçöp, İstanbul: Pınar Yayınları, 2016.
- Kısakürek, Necip Fazıl. "Avrupalı Olmamak Şerefi". *Çerçeve*. İstanbul: Semih Lütüfi Kitabevi, 1940.
- Lacan-Derrida. "Hakikat Faktörü/Postacı". *Çalınan Poe, Psikanalitik Deveküşü Diyalektiği*. çev. Mukadder Erkan- Ali Utku, İstanbul: Birey Yayınları, 2005.
- Lea, Henry Charles. *İspanya Müslümanları: Hıristiyanlaştırılmaları ve Sürülmeleri*. çev. Abdullah Davudoğlu, İstanbul: İnkılâb Yayınları, 2006.
- Mustafa Şerif. *Islam and the West/ A Conversation with Jacques Derrida*, Translated by Teresa Lavender Fagan, Foreword by Giovanna Borradori, America: the University of Chicago Press, 2008.
- Özdemir, Mehmet. "Moriskolar". *DİA*, Cilt: XXX. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.
- Özdemir, Mehmet. *Endülüs Müslümanları Medeniyet Tarihi*. Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.

Say, Ömer. "Eylem ve Anlamın Postyapısalcı Görünümü". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 6/13 (2020), 75-93.